

PROF. DR STEFAN KOWNAS
ZASŁUŻONY PEDAGOG, NAUKOWIEC I SPOŁECZNIK

W 1972 r. przypada 50 rocznica pracy dydaktycznej i 37 rocznica działalności naukowej emerytowanego profesora Wyższej Szkoły Rolniczej w Szczecinie dra Stefana Kownasa. Z tej okazji pragniemy poświęcić kilka słów zacnemu Jubilatowi.

Profesor Stefan Kownas urodził się 9 lutego 1898 r. w Radomiu. Tu uczęszczał do polskiej Szkoły Handlowej, w której ukończył 5 klas. W 1915 r. wraz z rodzicami zostaje ewakuowany do Woroneża, gdzie w trzy lata później ukończył Średnią Szkołę Realną. Po powrocie do kraju odbywa ochotniczą służbę wojskową, a następnie uzyskuje świadectwo dojrzałości. Wstępuje na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu im. Stefana Batorego. Wybór kierunku studiów był zgodny z zainteresowaniami. Dostyc wczesnie zdradzał zainteresowania przyrodnicze (jak mile wspomina profesor) umiejętnie rozbudzone przez Jego matkę, która z nim odbywała liczne wycieczki przyrodnicze.

Studia uniwersyteckie Profesora nie były łatwe; kończy je w 1928 roku. Nie mogąc korzystać z pomocy materialnej rodziców, równoległe ze studiami pracuje zawodowo jako nauczyciel średnich szkół, na Kursach Maturalnych, w Średniej Szkole Ogrodniczej i w Państwowym Pedagogium w Wilnie. Od 1938 do 1939 roku pełni funkcję dyrektora w Liceum im. Śniadeckich, zorganizowanym przy Uniwersytecie Wileńskim. W czasie wieloletniej pracy w zawodzie nauczycielskim bierze czynny udział w pracach Ośrodka Biologicznego, wygłaszając liczne referaty oraz prowadząc pokazowe lekcje dla nauczycieli.

Równocześnie z pracą nauczycielską w 1935 roku rozpoczyna pracę naukową w Katedrze Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Wileńskiego, kierowanej przez profesora dra Piotra Wiśniewskiego. W Katedrze tej pod kierunkiem wybitnego nauczyciela do 1939 roku wykonuje dwie prace naukowe: *Skracanie okresu spoczynku u Gladiolus gandavensis* — opublikowaną w 1938 roku w III tomie Prac Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie — *Wpływ dwuasiarczku węgla na skracanie okresu spoczynku roślin*. Praca przygotowana do druku uległa zniszczeniu w czasie wojny.

Okres okupacji spędza w Wilnie. Początkowo pracuje jako nauczyciel w gimnazjum z polskim językiem nauczania. Po zwolnieniu Go z tej pracy, podejmuje pracę na kompletach tajnego nauczania, a ponadto pracuje jeszcze w prywatnej wytwórni chemicznej na stanowisku kierownika technicznego.

W 1945 r. w ramach repatriacji przyjeżdża do Torunia i 16 lipca 1946 roku rozpoczyna pracę w Zakładzie Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika jako starszy asystent, a następnie jako adiunkt. W Zakładzie tym, kierowanym przez profesora dra Jana Zabłockiego, specjalizuje się w zakresie paleobotaniki. W 1950 uzyskuje stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych w zakresie botaniki wraz z geologią na podstawie rozprawy *Trzeciorzędowe drzewa z Dobrzynia nad Wisłą*. Praca została opublikowana nakładem Towarzystwa Naukowego w Toruniu w 1951 r.

Lata 1950—1954 to okres bardzo intensywnej pracy naukowej Profesora. Nadal pracuje nad szczątkami roślin trzeciorzędowych Dobrzynia nad Wisłą, oraz wykonuje kilka prac z zakresu dendrologii. W tym czasie ukończył również pracę habilitacyjną *Trzeciorzędowa flora Dobrzynia nad Wisłą*.

Na gruncie Toruńskim — w całym tym okresie — profesor Kownas bierze czynny udział w popularyzacji wiedzy, wygłaszając kilkadziesiąt referatów w ramach Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, Uniwersyteckich Wykładów Powszechnych i Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Jest także wykładowcą na różnych kursach, konferencjach i zjazdach. Pełni różne funkcje w zarządach Towarzystw Naukowych.

W 1954 r. profesor Kownas obejmuje stanowisko kierownika Katedry Botaniki w organizującej się Wyższej Szkole Rolniczej w Szczecinie. Z całym zapałem i energią organizuje od podstaw katedrę; gromadzi zbiory i aparaturę do zajęć dydaktycznych w postaci tablic, mikroskopów, preparatów mikroskopowych, szkła laboratoryjnego i odczynników do utrwalania, konserwowania i wykonywania różnych preparatów. Ponadto gromadzi zbiory naukowe, jak: zielnik, zbiory różnych owoców krajowych oraz flory trzeciorzędowej, głównie z Dobrzynia nad Wisłą.

W 1955 roku profesorowi Kownasowi Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki — uchwałą z dnia 24 czerwca — przyznaje tytuł naukowy docenta. Tegoż roku zostaje On powołany na stanowisko prodziekana, a następnie dziekana Wydziału Rolniczego. W tym czasie profesor Kownas mobilizuje swoje siły głównie do wytężonej pracy organizacyjnej i dydaktycznej. Wkrótce po tym zostaje powołany przez ministerstwo na stanowisko prorektora do spraw nauki. Od 1 listopada 1956 roku do 30 września 1962 roku funkcję prorektora do spraw nauki pełni z wyboru.

W 1960 roku profesor Kownas otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1967 roku na profesora zwyczajnego.

Pomimo ogromu pracy związanej z godnością prorektora, pracą dydaktyczną i stałą troską o coraz to lepsze wyposażenie w aparaturę Zakładu, znajduje On czas na działalność naukową.

Działalność naukowa Profesora dotyczy głównie takich dziedzin, jak: paleobotanika i dendrologia. Spośród prac paleobotanicznych Profesora, na szczególną uwagę zasługuje rozprawa *Przedstawiciele rodziny Zingiberaceae w trzeciorzędzie Dobrzyń nad Wisłą* — ogłoszona drukiem w *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, Vol. XXVIII, nr 3, w 1959 roku. Autor tej pracy rzuca nowe światło na charakter roślinności tego okresu w Polsce, wskazując jednocześnie na ścisłe jej powiązanie z współczesną florą wschodniej Azji. Jednocześnie wyjaśnia charakter kilku rodzajów roślin, które dotychczas były słabo poznane lub błędnie interpretowane.

Obok paleobotaniki, ważna działalność naukowa Profesora dotyczy dendrologii. Z cennych pozycji dendrologicznych (napisanych wspólnie z doc. dr Antoniną Sienicką) należy wymienić prace wydrukowane przez Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, jak: *Obecny stan zadrzewienia miasta Szczecina* (tom XI, z. 1, 1962 r.); *Parki wiejskie województwa szczecińskiego* (tom XVI, 1963 r.); *Parki, zabytkowe drzewa i rezerwy województwa koszalińskiego* (tom XXVII, 1965 r.); *Parki, zabytkowe drzewa i rezerwy województwa gdańskiego* (tom XXXII, 1968 r.). Praca *Szczecin — miasto parków i zieleni* (napisana wspólnie z dr Czesławem Piskorskim) została wydana przez PWN Poznań w 1958 roku.

Profesor Kownas opublikował także wiele prac popularnonaukowych. Jest On również współautorem obszernego podręcznika „Botanika” dla Wyższych Szkół Rolniczych.

Oprócz wymienionych niektórych prac naukowych i popularnonaukowych profesor Kownas wykonał kilkanaście prac na zlecenie różnych instytucji.

Z działalnością naukową Profesora wiązała się Jego działalność nauczycielska. Wykłady prowadzone przez Niego dla studentów I roku Wydziału Rolniczego swoją oryginalnością przykuwały słuchaczy, a wycieczki botaniczne przeprowadzane po mistrzowsku były mile i długo wspomniane przez studentów, gdyż dostarczały one niezapomnianych przeżyć. Z Jego inspiracji i pod Jego kierownictwem 10 listopada 1954 r. powstało Studenckie Naukowe Koło Botaników — pierwsze naukowe Koło Studenckie na terenie Uczelni.

Profesor Kownas w kierowanej przez siebie katedrze potrafił stworzyć korzystne warunki do pracy naukowej młodej kadry, która pod Jego opieką wykonała prace

doktorskie i habilitacyjne. Dotychczas był On promotorem 6 dysertacji doktorskich i 2 rozpraw habilitacyjnych; recenzentem 22 prac doktorskich i 15 prac habilitacyjnych, głównie w Warszawie, Poznaniu, Toruniu, Wrocławiu, Krakowie i Łodzi. Dane te świadczą o niespożytych siłach Profesora i owocnej twórczości.

Trzeba podkreślić, że profesor Stefan Kownas ma wiele zasług w organizowaniu życia naukowego i społecznego w ośrodku szczecińskim. Jest On jednym z organizatorów Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego i od początku jego istnienia pełni funkcję Sekretarza Generalnego lub prezesa. W 1955 roku zorganizował także Szczeciński Oddział Polskiego Towarzystwa Botanicznego, którego został przewodniczącym, sprawując tę funkcję do 1970 roku.

W ramach Polskiego Towarzystwa Botanicznego, zaledwie w kilka lat po jego utworzeniu, zorganizował w 1958 roku Ogólnopolski Zjazd Przyrodników, zapoznając uczestników Zjazdu z piękną i bogatą przyrodą Ziemi Szczecińskiej.

W 1958 roku profesor Kownas powołany zostaje na członka Komitetu Botanicznego Wydziału II Nauk Biologicznych PAN i staje się członkiem Komisji Historii Botaniki Zakładu Historii i Techniki PAN. Ponadto jest aktywnym członkiem krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych, mianowicie: Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika (przez kilka lat pełni funkcję przewodniczącego); Société Internationale de Paléobotanique; Zarządu Federacji Dendrologicznej Polsko-Czechosłowackiej; Polskiego Towarzystwa Leśnego.

Niezależnie od działalności naukowej i organizacyjnej w licznych towarzystwach naukowych profesor Kownas bierze też czynny udział w pracach społecznych. między innymi jako: przewodniczący Zarządu Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Szczecinie (którego był współorganizatorem w 1954 roku); Członek Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody w Szczecinie (którego był współtwórcą w 1954 roku); Członek Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody w Koszalinie; Członek Prezydium Wojewódzkiego Komitetu Rozwoju Ziem Zachodnich; Członek Rady Naukowej Wolińskiego Parku Narodowego (od czasu utworzenia Parku w 1960 roku); Członek Rady Naukowej Słowińskiego Parku Narodowego (od czasu utworzenia Parku w 1966 roku); Członek Rady Naukowej Parku Dendrologicznego w Przelewicach; Członek Rady Naukowej Instytutu Pomorza Zachodniego.

Profesor Kownas w pełni zasługuje na miano wielkiego społecznika i gorącego patrioty. Już w 1920 roku otrzymuje Krzyż Walecznych. W Polsce Ludowej w uznaniu zasług za pracę naukową, dydaktyczną, wychowawczą, organizacyjną i społeczną otrzymał liczne nagrody i odznaczenia. Niech nam wolno będzie na tym miejscu wymienić niektóre z nich:

(a) nagrody: Zespołowa nagroda dydaktyczna dla Katedry Botaniki przyznana przez Ministra Szkolnictwa Wyższego w 1965 roku; Zespołowa nagroda za udział w opracowaniu podręcznika „Botanika” dla Wyższych Szkół Rolniczych w 1967 roku; Wojewódzka nagroda za zasługi w dziedzinie krzewienia kultury w 1968 roku;

(b) odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi — nadany na wniosek Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w 1955 roku; Medal X-lecia Polski Ludowej w 1955 roku;

Złoty Krzyż Zasługi w 1957 roku; Złoty Gryf Pomorski w 1959 roku; Złota Odznaka Akad. Zw. Sportowego w 1962 roku; Odznaka Honorowa ZSP w 1963 roku; Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego w 1964 roku; Odznaka Zasłużonego Działacza TRZZ w 1964 roku; Złota Odznaka Ligi Ochrony Przyrody w 1964 roku; Odznaka Honorowa za Zasługi w rozwoju woj. koszalińskiego w 1966 roku; Krzyż Oficerski Polonia Restituta w 1968 roku; Odznaka za zasługi w rozwoju nauki w województwie szczecińskim w 1971 roku.

Profesor Kownas pomimo 74 roku życia aktywnie uczestniczy w życiu naukowym i społecznym. Prowadzi także wykłady z zakresu dendrologii dla słuchaczy Studium Podyplomowego Architektury Politechniki Szczecińskiej. Jest powszechnie ceniony i lubiany nie tylko przez obecnych słuchaczy, ale przez liczne rzesze młodzieży akademickiej, z którymi prowadził wykłady.

Takie cechy charakteru Profesora, jak życzliwość, obiektywny sąd, gotowość pomocy w rozwiązywaniu różnych spraw życiowych zyskały mu miłość i szacunek współpracowników, wielu przyjaciół, nie tylko w ośrodku szczecińskim, ale w innych ośrodkach akademickich naszego kraju.

Pragniemy złożyć Drogiemu Profesorowi najserdeczniejsze życzenia zdrowia i doczekania w pełni sił twórczych drugiego jubileuszu 50-lecia działalności naukowej.

TADEUSZ GŁĄZEK, URSZULA GRINN i ALEKSANDRA STACHAK